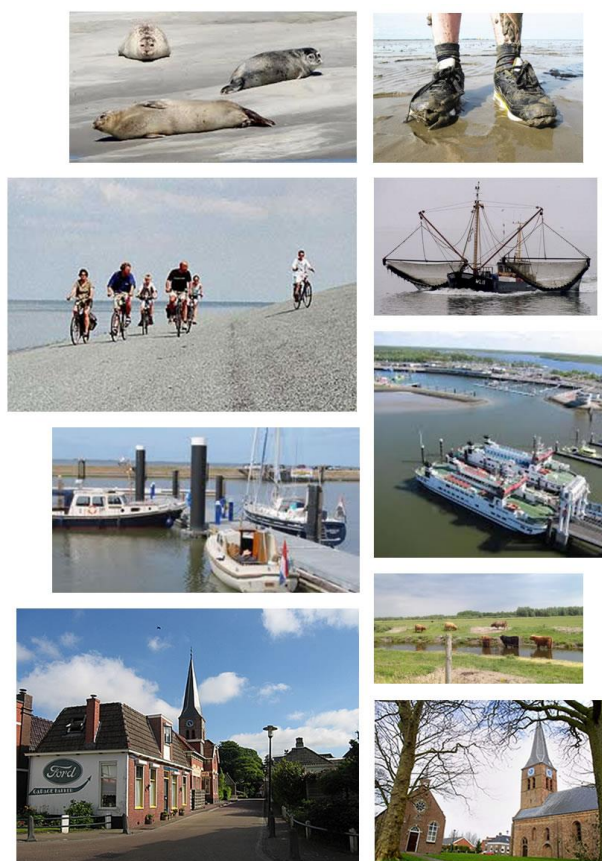

Actieprogramma

Werk, Leefbaarheid en Energie

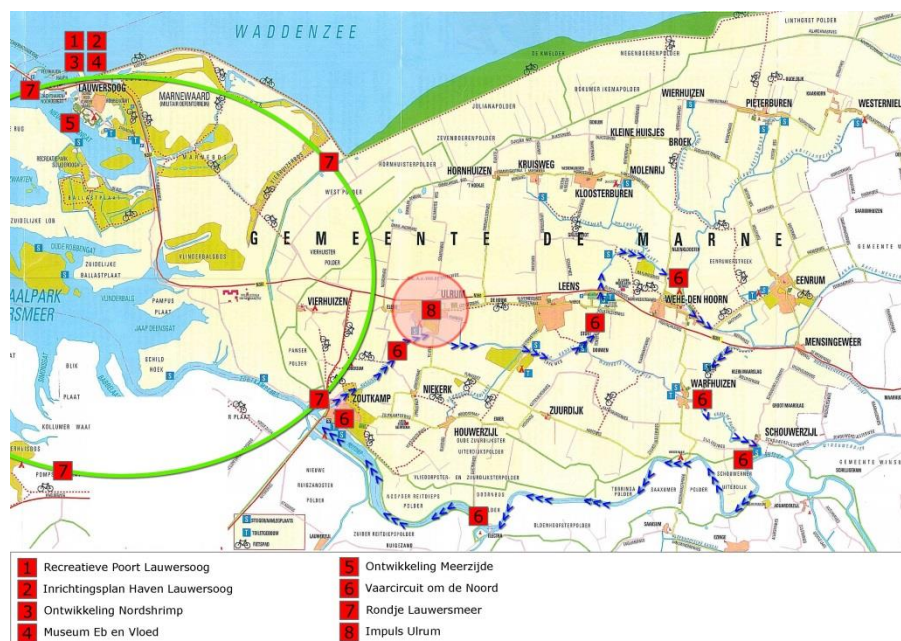
Gemeente De Marne

Inhoudsopgave

Projectoverzichtkaart	3
Inleiding	4
Actieprogramma	4
Werk	7
Recreatieve Poort Lauwersoog	7
Inrichtingsplan Haven Lauwersoog	8
Nordshrimplocatie en Museum Eb & Vloed	9
Ontwikkeling Meerzijde	11
Vaarcircuit om de Noord	11
Rondje Lauwersmeer	12
Inzet versnellingsmiddelen	12
Leefbaarheid	13
Programma Krimp en Leefbaarheid	13
Impuls Ulrum; dorp van de toekomst	13
Vervolg	17

Projectoverzichtkaart

Inleiding

De gemeente De Marne is een gemeente met veel verschillende gezichten. Zo bevindt zich in het westelijk deel van de gemeente het Lauwersmeergebied en Lauwersoog. Een gebied met een bruisende vissers- en veerhaven en een internationaal erkend natuurgebied, het Nationaal Park Lauwersmeer, dat grenst aan Unesco Werelderfgoed Waddenzee; een gebied dat op jaarbasis zo'n 1,8 mln. bezoekers trekt. Ook kent de gemeente een uitgestrekt landelijk gebied waarin landbouw en karakteristieke dorpen domineren. Het gebied heeft onmiskenbaar kwaliteiten voor wonen, werken en recreëren, maar voor de gemeente als geheel geldt ook dat de bevolking krimpt en dat de effecten van die krimp op de leefbaarheid van het gebied voelbaar en zichtbaar worden.

Overheden, ondernemers, organisaties en bewoners werken al geruime tijd aan versterking van de economische ontwikkeling en aan verbetering van de leefbaarheid van het gebied. Voor Lauwersoog is de visie neergelegd in PROLOOG (Plan voor Regie en Ruimtelijke Ontwikkeling Lauwersoog), voor de leefbaarheid in het Woon- en Leefbaarheidsplan 2011-2012. Beide visies worden momenteel uitgewerkt in programma's en de eerste concrete resultaten worden inmiddels zichtbaar.

In het kader van het 'Actieprogramma Leefbaarheid, Werken en Energie' zijn de provincie Groningen en de gemeente De Marne gezamenlijk nagegaan op welke wijze aan deze plannen een versnelling gegeven kan worden. In dit Actieprogramma voor De Marne wordt aangegeven wat de conclusies en vervolgacties zijn.

Centraal bij de (versnelde) uitvoering staat een werkwijze die in De Marne niet geheel nieuw is: een eigen rol voor de overheid, maar ook een overheid die volop ruimte biedt voor initiatieven van bewoners en ondernemers die bijdragen aan de leefbaarheid en versterking van de economie.

Actieprogramma

De provincie Groningen en de gemeente De Marne hebben naar aanleiding van de versnellingsopgave alle actuele plannen en middelen voor Leefbaarheid, Werken en Energie nog eens goed op een rijtje gezet. Een veelheid van plannen en projecten is daarbij de revue gepasseerd, van rijp tot groen en van idee tot concrete business case. Deze rijke oogst getuigt van positieve energie in het gebied en van een actieve bevolking.

Vervolgens is nagegaan op welke wijze met een provinciale versnellingsimpuls het beste resultaat gehaald zou kunnen worden. De provincie heeft hier € 5 mln. voor gereserveerd. De voorwaarde van snelle uitvoering en concreet resultaat brengt met zich mee dat projecten ook snel uitgevoerd moeten *kunnen* worden. Daarnaast is beoordeeld op welke wijze lang gekoesterde wensen nu sneller gerealiseerd kunnen worden en op welke wijze met inzet van publieke middelen ook nieuwe private investeringen mogelijk worden gemaakt. Vanzelfsprekend ook dat de inzet voor het onderdeel Werk zal moeten leiden tot meer werk, meer 'reuring', meer beleving en meer initiatief. Voor de paragraaf Leefbaarheid is in het bijzonder gekeken naar de potentiële voorbeeldfunctie van te stimuleren projecten, strategieën of oplossingen. En op het terrein van Energie is beoordeeld of er nu verschil gemaakt kan worden in de noodzakelijke transitie naar minder en duurzaam energiegebruik.

Uiteraard gaat het niet om de versnelling alleen. Soms is het zelfs beter om goede plannen en ideeën de tijd te geven om te rijpen en geen overhaaste beslissingen te nemen. Ook is de weg tussen wens en daad niet zelden een lange en vergen wettelijke procedures hun tijd. En in deze tijden van economische recessie is het niet eenvoudig om op korte termijn private bijdragen te organiseren. Daarom is niet alleen naar de korte termijn van 2-3 jaar gekeken, maar is ook aangegeven waar (met de kennis van vandaag) op de iets langere termijn publieke middelen met prioriteit ingezet moeten gaan worden.

Het stellen van prioriteiten houdt ook in dat er (veel) projecten en plannen zijn waar nu geen publieke middelen voor worden gereserveerd. Dat betekent niet dat deze ideeën en plannen niet waardevol zijn. Werken aan leefbaarheid, werken en energie zal zeker niet beperkt blijven tot een aantal projecten waar nu in het kader van het Actieprogramma publiek geld voor wordt gereserveerd. Waar zich nieuwe mogelijkheden voordoen zal daar altijd open oog en oor voor zijn.

Maar nu ligt de focus op projecten waarvan nu duidelijk is dat ze uitgevoerd kunnen worden. Er is voor gekozen om:

- bij Werk in Lauwersoog/Lauwersmeer nu eerst te concentreren op 7 projecten, waarbij versnellingsgeld wordt ingezet om de kadeverlenging, de ontwikkeling van een garnalencentrum en de komst van Museum Eb & Vloed mogelijk te maken. Voor deze projecten geldt dat realisatie binnen twee tot drie jaar mogelijk moet zijn en dat zij een belangrijke impuls kunnen geven aan de economie van de haven, zowel voor de visserij (kade en garnalen) als voor recreatie en toerisme (museum; actieve haven). Het garnalencentrum en het museum zullen bijdragen aan een geheel eigen profiel van Lauwersoog en passen ook uitstekend bij de thema's Leefbaarheid en Energie.

- bij Leefbaarheid in aanvulling op het al ontwikkelde programma Krimp en Leefbaarheid 2012-2021 extra middelen in te zetten voor een impuls voor Ulrum. Dit dorp heeft alles in zich om zich te ontwikkelen als 'dorp van de toekomst'. Hier kunnen lokale kwaliteiten aan regionale kansen gekoppeld worden, waarbij één van die lokale kwaliteiten een actieve en maatschappelijk betrokken bevolking is.
- bij Energie niet in te zetten op aparte energieprojecten, maar om de omschakeling naar duurzaam energiegebruik als integraal onderdeel van en voorwaarde voor alle projecten mee te nemen

Dit wordt opgepakt met alle betrokken partijen in het gebied: bewoners, instellingen en bedrijven. In Lauwersoog zal de uitvoering bovendien in nauw overleg gebeuren met de Exploitatiemaatschappij Havencomplex Lauwersoog BV (EHL) en in Ulrum met woningstichting Wierden en Borgen.

Werk

De zeven projecten waarop met voorrang wordt ingezet zijn:

Recreatieve Poort Lauwersoog
Inrichtingsplan Haven Lauwersoog
Ontwikkeling Nordshrimplocatie
Museum Eb en Vloed
Ontwikkeling Meerzijde
Vaarcircuit om de Noord
Rondje Lauwersmeer

Recreatieve Poort Lauwersoog

Met Recreatieve Poort Lauwersoog wordt beoogd dat Lauwersoog zich kan ontwikkelen als Waddenpoort. Lauwersoog draagt op die manier bij aan het ontwikkelen van voldoende kritische massa die nodig is voor een breed toeristisch-recreatief voorzieningenniveau in het gehele Lauwersmeergebied en het omliggende cultuurhistorische landschap en de Waddenkust.

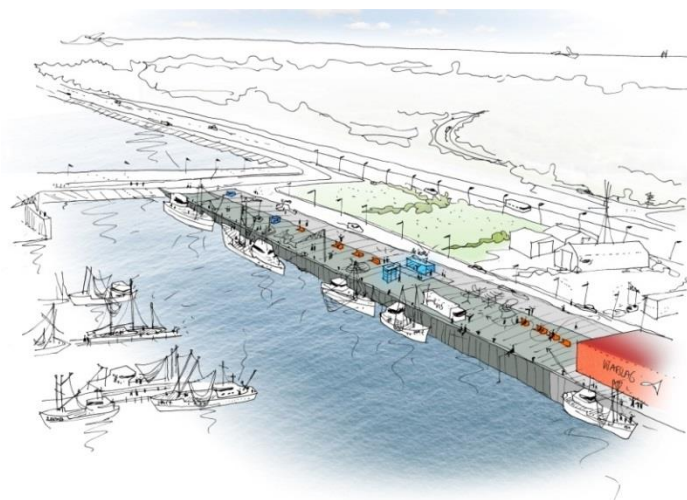
Onderdeel van het project is het realiseren van een beleevingsroute met een aantal attractiepunten. Het Haveninformatie Paviljoen is daar één van. Het Paviljoen heeft inmiddels de deuren geopend en zal zich kunnen ontwikkelen tot centraal informatiepunt voor wat Lauwersoog en Lauwersmeer de bezoekers allemaal te bieden hebben. Ook wordt de visserijhaven toegankelijker gemaakt voor recreatieve bezoekers en worden veilige oversteken gemaakt voor langzaam verkeer. Lauwersoog groeit door tot een Waddenpoort, waar vandaan met verschillende routes allerlei plekken in de omgeving goed bereikbaar zullen zijn. Bezoekers komen zo in aanraking met de visserij, het Wad, landschap en de cultuurhistorie in en rond Lauwersoog

Artist impression Haveninformatie Paviljoen Lauwersoog

Inrichtingsplan Haven Lauwersoog

Een belangrijke bron van activiteit en werkgelegenheid is de visserij in Lauwersoog. Om de haven geschikt te maken voor nieuwe vormen van (duurzame) visserij en om daarmee de aantrekkelijkheid van de haven voor vissersschepen te vergroten, zal de kade moeten worden aangepast door de kade te verlengen.

Inrichtingsschets aanpassing kade

Ook zijn er fundamentele ontwikkelingen in de verwerking van garnalen gaande, die ertoe kunnen leiden dat het garnalen pellen in het vervolg machinaal in de haven zelf gebeurt. Het onder één modern dak brengen van deze ontwikkelingen geeft een belangrijke impuls aan de haven op het gebied van zowel werkgelegenheid en investeringen als publieke aantrekkelijkheid.

Visnetten in de haven van Lauwersoog

Om het gebied goed bereikbaar te maken is een tweede ontsluiting nodig, die er voor zorgt dat het verkeer naar de bedrijven een andere route kan gebruiken dan recreatief verkeer.

De kadeverlenging, het garnalencentrum en de tweede ontsluiting wegverkeer maken onderdeel uit van het Inrichtingsplan Haven Lauwersoog, een gezamenlijk initiatief van de provincie, de gemeente en de EHL. Uitvoering zal in nauw overleg met de EHL en andere betrokken partijen plaatsvinden.

Nordshrimplocatie en Museum Eb & Vloed

In het Lauwersmeer komen nu al 1,8 miljoen bezoekers per jaar. De bovengenoemde aanpassingen zorgen er voor dat de inrichting van de publieke ruimte en de haven verbeterd wordt. Ook zijn er projecten die er voor moeten

zorgen dat mensen langer in het gebied blijven en meer mensen het gebied gaan bezoeken, bijvoorbeeld omdat er allerlei evenementen zijn (Semipermanent programma Nordshrimplocatie) of omdat er nieuwe publiekstrekkers zijn die ook bij slecht weer te bezoeken zijn (Museum Eb & Vloed).

Op de oude locatie van Heiploeg (Nordshrimp) is ruimte voor nieuwe activiteiten. De ontwikkeling van een permanente invulling vergt onder de huidige economische omstandigheden meer tijd, hierdoor kan de locatie tijdelijk andere functies krijgen. Uitgangspunten voor de tijdelijke invulling zijn het ontwikkelen van meerdere semipermanente gebouwen, zodat ondernemers tegen relatief lage kosten een start kunnen maken met een winkel, horecagelegenheid of zelfs een hotel en het organiseren van activiteiten en evenementen. De locatie ontwikkelt zich nu al als het startpunt voor allerlei Waddenzee gerelateerde activiteiten, zoals sportvissen, wadlopen, visworkshops, zeehondenexcursies, etc.

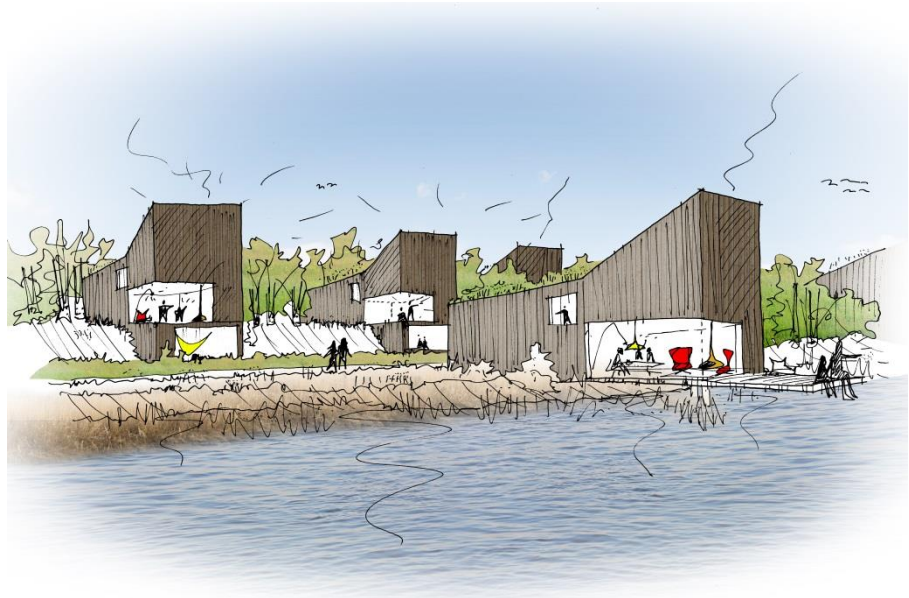
In het museum Eb & Vloed worden 20ste eeuwse en hedendaagse kunst gerelateerd aan natuur, vis en zee getoond. Met een opvallende collectie en markante architectuur moet het kunstpaviljoen een krachtig cultureel accent toevoegen aan de toekomst van de regio.

Artist impression Museum Eb en Vloed

Ontwikkeling Meerzijde

Ook de Lauwersmeerszijde van Lauwersoog heeft potentie voor de ontwikkeling van werkgelegenheid. Aan de meerszijde bij het Nieuwe Robbengat zijn verschillende bedrijven actief op het gebied van toerisme en recreatie, zoals een jachthaven, zeilschool en camping. Samen met deze ondernemers wordt een plan gemaakt om de potenties van het gebied te vergroten en te benutten, zoals het aanbieden van verblijfsrecreatie in het hogere segment, uitbreiding van de jachthaven, verbetering van de landschappelijke kwaliteit en versterking van de relatie met het dorp Lauwersoog. Juist de betrokkenheid van bedrijven moeten leiden tot extra bezoekers en werkgelegenheid.

Artist impression vakantiewoningen

Vaarcircuit om de Noord

Het Lauwersmeer ligt centraal in het Waddengebied en vormt een belangrijke schakel tussen enerzijds het drukke Friese Merengebied en anderzijds het sterk in ontwikkeling zijnde Groninger vaarnetwerk. Aan Friese zijde wordt gewerkt aan het project 'Súd Ie' (Gemeente Dongeradeel). Aan Groningse zijde is het plan ontstaan voor een 'Vaarcircuit om de Noord' waarvoor momenteel een haalbaarheidsstudie wordt verricht. Door het oplossen van een aantal knelpunten (bijvoorbeeld sluis en bruggen) kan een rondje gevaren worden via

het Reitdiep langs onder andere Leens, Ulrum en Zoutkamp. Het project heeft niet alleen potentie voor de vaarrecreant. Ook zijn er mogelijkheden voor de ontwikkeling van natuur, landschap en land gebonden recreatie ("koppelkansen").

Rondje Lauwersmeer

Ook het Lauwersmeer biedt allerlei kansen voor het optimaliseren van recreatieve netwerken over land en water en de ontwikkeling van natuur in de randzones. Samen met Friesland is het plan ontwikkeld voor een 'Rondje Lauwersmeer', waarin de kansen verder geconcretiseerd zijn tot maatregelen.

Inzet versnellingsmiddelen

De extra middelen voor versnelling van projecten binnen het thema Werk worden in eerste instantie ingezet op een drietal projecten in Lauwersoog, te weten de kadeverlenging, het faciliteren van het garnalencentrum en de ontwikkeling van een slecht weer voorziening (museum Eb en Vloed). Dit zijn cruciale projecten in de verdere ontwikkeling van Lauwersoog tot een hoogwaardig werk- en recreatiegebied met een gevarieerd aanbod aan voorzieningen.

Met de versnellingsinzet inzet wordt de publieke financiering c.q. co-financiering van deze projecten veilig gesteld. Bij de gemeente ontstaat hiermee tevens ruimte om in bekostiging van de programma-organisatie te voorzien. De personele inzet voor de projecten maakt onderdeel uit van de geraamde projectkosten.

Leefbaarheid

Programma Krimp en Leefbaarheid

In 2011 heeft de gemeente De Marne een Woon- en leefbaarheidsplan opgesteld. Daarin is aangegeven op welke wijze gewerkt kan en moet gaan worden aan het op peil houden van de leefbaarheid van de gemeente. In het Programma Krimp en Leefbaarheid 2012-2021 zijn de maatregelen uit het Woon- en Leefbaarheidsplan verder uitgewerkt. Hierbij zijn projecten en maatregelen ingedeeld in drie categorieën: fysieke, sociale en economische pijler. Dit programma wordt de komende jaren in uitvoering genomen, waarmee concrete maatregelen genomen zullen worden om de leefbaarheid van De Marne te verbeteren en de gevolgen van demografische krimp op te vangen.

Impuls Ulrum; dorp van de toekomst

In het kader van de versnellingsagenda is ervoor gekozen een extra impuls te geven aan het toekomstbestendig maken van Ulrum.

Waarom gekozen voor Ulrum? Ulrum ziet zich geplaagd voor forse opgaves. Het dorp kent een sterke vergrijzing en het voorzieningenaanbod neemt af. In het belang van de gemeente als geheel is ervoor gekozen winkelvoorzieningen in Leens te concentreren. Dat betekent dat de lege plekken van verdwijnende voorzieningen niet door nieuwe kunnen worden opgevuld en dat nieuwe oplossingen moeten worden gevonden. Daarnaast kent het dorp ook om andere redenen leegstand. Verder zijn delen van de woningvoorraad verouderd of niet meer aangepast aan de eisen van de tijd én aan een vergrijzende bevolking. Veel te doen dus!

Minstens zo belangrijk is dat Ulrum een zeer actieve en betrokken bevolking heeft. Bewoners en ondernemers hebben zich verenigd in Ulrum 2034 en zijn nu al actief aan de slag om hun dorp vitaal te houden. Daarom zijn er in Ulrum ook volop mogelijkheden om samen met hen, maar ook met de woningstichting Wierden en Borgen en andere partijen, te werken aan een 'dorp van de toekomst': een dorp dat open oog heeft voor de toekomst en mee kan bewegen met onvermijdelijke veranderingen.

Samen met bewoners, ondernemers en iedereen die zich voor Ulrum wil inzetten, wordt voor Ulrum een geïntegreerde aanpak ontwikkeld, waarbij korte termijn resultaten (versnelling immers) gekoppeld worden aan een langere termijn perspectief.

Belangrijke ingrediënten van die aanpak zullen zijn het verbinden van de kwaliteiten van Ulrum aan kansen in de regio, het ruimte bieden voor eigen initiatief en creativiteit en Ulrum bij dit alles fysiek weer op orde brengen.

Met *verbinden van de kwaliteiten van Ulrum aan kansen in de regio* kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het benutten van de grote aantallen bezoekers aan het Lauwersmeergebied en Lauwersoog. Dat kan door de kwaliteiten van Ulrum als wierdedorp weer beter zichtbaar en beleefbaar te maken en door het realiseren van nieuwe toeristische voorzieningen, maar dat kan ook door ondernemers uit de directe omgeving kansen te bieden zich in Ulrum te vestigen. Ook fysiek kunnen verbindingen tot stand worden gebracht. Eerder werd al aangegeven dat het project Vaarcircuit om de Noord momenteel in de fase van 'haalbaarheidsstudie' verkeert. Mocht uit die studie blijken dat een eerste fase van Zoutkamp naar Ulrum via het Hunsingokanaal een haalbare kaart is, dan zou dat een belangrijke toeristisch-recreatieve verbinding met het Lauwersmeer kunnen opleveren. Dan kunnen de potenties van het Lauwersmeergebied worden verbonden met die van Ulrum en dat is goed voor Ulrum én voor het gehele Lauwersmeergebied.

De kwaliteiten van Ulrum verbinden aan kansen in de regio

Met *ruimte bieden voor eigen initiatief en creativiteit* wordt recht gedaan aan de belangrijke rol die aan bewoners en ondernemers wordt toegekend. Daar kan op tal van manieren vorm aan worden gegeven.

Zo gaat het om gezond ouder worden in Ulrum: inwoners van Ulrum (e.o) worden in staat gesteld om de zorg voor elkaar goed op te kunnen en te mogen pakken. Dit gebeurt in samenwerking met zorginstellingen. Het gaat ook om het voorzien in regelarme ruimte in de oude dorpskern van Ulrum. De dorpskern heeft aantrekkingskracht op kleine ondernemers en kleinschalige bedrijven. Er wordt ruimte geboden aan nieuwe initiatieven zodat leegstaande panden weer gebruikt worden en er een impuls ontstaat voor de lokale economie en leefbaarheid van Ulrum. Gezamenlijk groenonderhoud, gezamenlijk gestalte geven aan een ontmoetingsruimte en vele andere mogelijkheden worden samen met bewoners, ondernemers en instellingen verkend en een stap verder gebracht.

Nieuwe functie voor leegstaand vastgoed in Ulrum (bron: bottumup.ruimtevolk.nl)

Bij dit alles kan Ulrum weer *fysiek op orde worden gebracht* door bijvoorbeeld . herstel van het Terpen en Wierdenlandschap. Ulrum is een van de drie pilotdorpen binnen het (Waddenfonds)project Herstel Terpen en Wierdenlandschap. Hiermee worden cultuurhistorische elementen en landschappelijke structuren verbeterd, de toeristische-recreatieve betekenis van Ulrum versterkt, en de leefbaarheid bevorderd. Samen met de inwoners worden projecten en activiteiten ontwikkeld én uitgevoerd die aansluiten op de cultuurhistorische waarden van Ulrum.

Het gaat ook om de aanpak (opwaardering) van particuliere woningen en herstructurering van de sociale woningvoorraad. Hiermee wordt de woningvoorraad samen met resp. particuliere woningbezitters en Wierden en

Borgen in Ulrum toekomstbestendig gemaakt en wordt bovendien (woon)ruimte geboden om 'gezond oud te worden in het dorp'. Ook zal samen met bewoners en Wierden en Borgen, naar aanleiding van sloop en herstructurering, een nieuwe ruimtelijke visie op het dorp worden gemaakt.

Een aantal (gezichtsbepalende) panden in Ulrum vragen extra aandacht: ze vallen erg op en de leegstand of soms verloedering ervan hebben een negatief (waarde)effect op de nabije omgeving. De herinrichting of herontwikkeling van deze panden (door particulieren en/of Ulrum 2034, gefaciliteerd door de gemeente) zal een positief, uitnodigend uitstralingseffect hebben op Ulrum en de omgeving.

De drie lijnen (verbinden van de kwaliteiten van Ulrum aan kansen in de regio; ruimte bieden voor eigen initiatief en creativiteit; Ulrum fysiek weer op orde brengen) staan uiteraard niet los van elkaar. Sterker nog, hoe meer combinaties hoe beter. Zo beantwoordt het realiseren van een kerkhistorisch museum in een leegstand pand onder beheer van bewoners aan alle drie genoemde lijnen. Maar nogmaals: de impuls zal samen met bewoners, ondernemers, instellingen en andere overheden vorm krijgen en ligt dus nog niet vast op concrete zaken.

Vervolg

In dit Actieprogramma zijn de projecten en maatregelen benoemd waar op korte termijn, al dan niet met de inzet van versnellingsgeld, op ingezet wordt.

Voor de uitvoering wordt op korte termijn een programma- en projectmanagementstructuur opgezet die toegerust is op deze taak.

Naast de in dit Actieprogramma genoemde projecten en maatregelen, zijn er nog veel meer interessante initiatieven, plannen en ideeën (zoals een Experience Platform Waddenzee, Zoutkamp binnendijs, Cottage Industries, verduurzaming van de energievoorziening van openbare gebouwen) die waar mogelijk op iets langere termijn gefaciliteerd kunnen worden.

De focus ligt in het kader van dit Actieprogramma nu echter eerst op Lauwersoog/Lauwersmeer en op Ulrum, in de wetenschap dat daar op korte termijn concrete resultaten gehaald kunnen worden en in de overtuiging dat deze ontwikkelingen een positieve uitstraling zullen hebben op de hele gemeente en de regio.